HOTOVOSTNÍ A BEZHOTOVOSTNÍ PENÍZE

1. HOTOVOST

ZÁKLADNÍ POJMY

Česká národní banka (ČNB) – centrální banka České republiky, která je nezávislá na státu. Jejím hlavním cílem je stabilita cenové hladiny (inflace do 2 % ročně) a stabilita měnového kurzu. Jednou z funkcí ČNB je emitace (vydávání) hotovostních peněz.

Česká mincovna – razí zákonné mince České republiky emitované Českou národní bankou na základě českých zákonů s nominální hodnotou v českých korunách (Kč).

Peněžní agregáty – ukazatele měřící celkové množství peněz v ekonomice, které se liší svou likviditou, tedy snadností a rychlostí přeměny na hotovost pro platby. Nejlikvidnější jsou úzké peníze (M1), zahrnující oběživo a vklady na vidění, zatímco širší agregáty (M2, M3) přidávají méně likvidní formy, jako jsou termínované vklady, vklady v cizích měnách a další finanční instrumenty.

Pojištění vkladů – pojištěny jsou veškeré vklady jak fyzických, tak právnických osob do výše 100 % celkové pojištěné pohledávky z vkladu, maximálně však do ekvivalentu 100 000 EUR dle aktuálního přepočtu Kč/EUR na jednu osobu u jedné pojištěné instituce.

Garanční systém finančního trhu – zákonem zřízená instituce pro zajištění, správu a použití finančních prostředků určených pro zabezpečení a udržení stability finančního trhu v České republice.

1 Výroba českých peněz

Podívejte se na dvě videa a odpovězte na následující otázky.

VIDEO: Jak se vyrábí české peníze?

Video ukazuje tisk českých bankovek a jejich ochranné znaky.

https://www.youtube.com/watch?v=90xevgBZN5E

stopáž videa: 8:08

VIDEO: Bankovky a mince v současnosti

Toto video se zaměřuje na téma české koruny obecně a ukazuje, jak se dostávají do oběhu hotovostní peníze.

https://www.youtube.com/watch?v=SvPXtt5J5Lg

Zajímavost: Výrobní cena jedné bankovky se pohybuje od 2 do 3 Kč.

2 Ochranné znaky

Do obrázku bankovky zapište číslo ochranného znaku – podle toho, kde si myslíte, že se ochranný znak nachází.

1	VODOZNAK
2	OKÉNKOVÝ PROUŽEK S MIKROTEXTEM
3	BAREVNÁ VLÁKNA
4	SOUTISKOVÁ ZNAČKA
5	SKRYTÝ OBRAZEC
6	PROMĚNLIVÁ BARVA
7	IRIDISCENTNÍ PRUH
8	MIKROTEXT

Další informace o bankovkách naleznete na webových stránkách ČNB.

https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/1000-kc/

Podrobnější srovnání vzorů bankovky v hodnotě 1000 Kč v různých letech najdete v publikaci ČNB.

https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/publikace/download/A5-1000-CZ.pdf

3 Hodnota oběživa

Na stránkách ČNB v sekci Bankovky a mince zjistěte, jaká je hodnota oběživa v milionech Kč. Kolik z této částky tvoří hodnota bankovek a kolik mincí?

https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/obeh/struktura-penez-v-obehu/

.....

4 Peněžní agregáty

A) Na stránkách ČNB zjistěte, kolik peněz se nachází v jednotlivých peněžních agregátech k poslednímu sledovanému datu.

Na stránkách www.cnb.cz zadejte do vyhledávače „Měnová statistika – měsíc rok“. Měsíc a rok zadejte aktuální nebo jinak zvolený, např. „Měnová statistika – září 2026“. V zobrazené **statistice vyhledejte informaci o tom, kolik peněz se nachází v jednotlivých peněžních agregátech.**

M1 Měnová báze = hotovost v oběhu + rezervy bank u ČNB .....

M2 = M1 + termínované účty + bankovní účty + vklady s výpovědní lhůtou .....

M3 = M2 + repo operace + bankovní dluhopisy + podílové listy .....

B) Kolik procent hotovostních peněz v ekonomice je ve vztahu ke všem penězům hotovostních i bezhotovostních, tedy k bázi M2?

.....

C) Co kdybychom se teď všichni rozhodli vybrat si z účtů své peníze, je to možné? V praxi se tomu říká „RUN NA BANKU“.

.....

.....

VIDEO: Vznik a zánik bezhotovostních peněz.

Toto video se zaměřuje na téma české koruny obecně a ukazuje, jak se dostávají do oběhu hotovostní peníze.

https://www.youtube.com/watch?v=eLIis7dJGVI

od stopáže 4:16 je ve videu vysvětleno, co jsou to peněžní agregáty

5 Garanční systém finančního trhu

V odkazu si prohlédněte základní informace o Garančním systému finančního trhu, který má na starosti vyplácení pojištěných vkladů v bankách. Tento leták uvádíme také v příloze.

https://www.garancnisystem.cz/ke-stazeni/gsft_skladany_letak.pdf

Pokud vás zaujala problematika vyplácení pojištěných vkladů, můžete využít spoustu krátkých výukových videí přímo na stránkách Garančního systému finančního trhu.

https://www.garancnisystem.cz/vzdelavaci-materialy#VID_serial_pojisteni

Garanční systém finančního trhu zároveň nabízí několik kvízů.

https://www.garancnisystem.cz/vzdelavaci-materialy#VID_kvizy

Kvíz s názvem „Vyznáte se v pojištění vkladů?“ a další kvízy nabízí stránka www.jaktotedaje.cz.

https://www.jaktotedaje.cz/pojisteni-vkladu/kviz-jak-se-vyznate-v-pojisteni-vkladu

2. BEZHOTOVOSTNÍ PENÍZE

ZÁKLADNÍ POJMY

Povinné minimální rezervy (PMR) – jedná se o určité procento z vkladů nebankovních subjektů (občanů, firem), které musí obchodní banka odvést centrální bance. Výše PMR činí od ledna 2025 4 %.

1 Vznik a zánik bezhotovostních peněz

Jedno z pravidel ovlivňujících množství tvorby bezhotovostních peněz jsou povinné minimální rezervy. Obchodní banka musí 4 % z vkladu nebankovního subjektu odvést v podobě PMR do centrální banky a zbývajících 96 % z vkladu může vytvořit jako bezhotovostní peníze, pokud bude mít někdo zájem o úvěr.

VIDEO: Vznik a zánik bezhotovostních peněz.

https://www.youtube.com/watch?v=eLIis7dJGVI

2 Aktivita: Simulace tvorby bezhotovostních peněz

1) **Rozdělení rolí:**

- **1 žák (Centrální banka):** 1 žák představuje Českou národní banku, do které budou ostatní banky vkládat povinné rezervy.
- **5 žáků (Klienti banky):** Žák „klient“ žádá o úvěr banku, poskytnutý úvěr si vždy vybere v hotovosti a vloží do své banky.
- **4 žáci (Banky):** Každý žák představuje banku. Přijímají vklady a poskytují úvěry. Musí dodržet 4% povinnou rezervu.

2) **Průběh hry:**

- **První vklad:** *Klient 1* vloží 1 000 Kč do *Banky A*.
- **Tvorba peněz:** Banka A musí 40 Kč (4 %) „uložit“ u Centrální banky. Zbylých 960 Kč může vytvořit jako bezhotovostní peníze. *Klient 2* si přijde do Banky A půjčit 960 Kč na nákup pingpongové pálky. Půjčku si vybere v hotovosti a *vloží do Banky B*. Hotovost žáci simulují na papírky, na které vždy napíšou příslušnou částku.
- **Koloběh:** Příběh se opakuje až do té doby, kdy si Klient 5 vezme úvěr v Bance D.

- **Sledování:** Na tabuli se průběžně sčítají vklady do všech bank, tvorba bezhotovostních peněz a výše povinných minimálních rezerv odvedených do centrální banky. Žáci uvidí, jak z původní tisícikoruny vzniká digitální řetězec vkladů, který ji násobně převyšuje.

Odpovězte na tyto otázky:

A) Kolik bylo odvedeno korun do CB v rámci PMR?

.....

B) Jaký byl první vklad?

.....

C) Kolik bylo dosud vytvořeno bezhotovostních peněz?

.....

D) Kolik dokáže 1 hotovostní koruna vytvořit bezhotovostních korun? K výpočtu použijte peněžní multiplikátor.

peněžní multiplikátor = 1/r
r je úroková míra PMR dělená 100, tzn. 4 % → 0,04

.....

E) Kolik dokáže 1 hotovostní koruna vytvořit bezhotovostních korun, pokud CB sníží povinné minimální rezervy na 2 %?

.....

Reflexe

Centrální banka ovlivňuje výše úrokových sazeb v ekonomice a tím i množství peněz v ekonomice. Zamyslete se nad následujícími otázkami:

A) Pokud se sníží úrokové sazby z úvěrů, jaký vliv to bude mít na objem nových úvěrů?

.....

B) Znamená to, že objem peněz v ekonomice se zvýší/sníží? (Nehodící se škrtněte.)

C) Pokud se zvýší úrokové sazby z úvěrů, jaký vliv to bude mít na objem nových úvěrů?

.....

D) Znamená to, že objem peněz v ekonomice se zvýší/sníží? (Nehodící se škrtněte.)

BONUS: ČR v prosinci 2025 má povinné minimální rezervy 4 %, ECB (Evropská centrální banka) 1 % a FED (centrální banka USA) 0 %. Diskutujte. Jaký vliv výše PMR na ekonomiku spatřujete?

3 Námět na exkurzi

Návštěvnické centrum ČNB v Praze nebo v Brně nabízí v roce 2026 specializované programy „Svět peněz a ekonomiky“ určené přímo pro středoškoláky.

https://nc.cnb.cz/sch/cs/

4 Panelová diskuse – Budoucnost bez hotovosti?

Rozdělte třídu na dva tábory a nechte je argumentovat pro a proti zániku hotovosti:

- **Argumenty pro hotovost:**

.....

.....

.....

- **Argumenty proti hotovosti:**

.....

.....

.....

- **Propojení s realitou, s tématy, která jsou právě ve společnosti řešena, například digitální euro.**

.....

.....

.....